



اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
معاونت بررسی‌های اقتصادی

چشم‌انداز غلات در ایران و جهان طی افق ۲۰۲۸



گزارش «چشم‌انداز بخش کشاورزی برای سال ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۸»، حاصل همکاری مشترک بین دو سازمان OECD و FAO است که یکی از بخش‌های مورد بررسی آن غلات است. در این مطلب، با بررسی این گزارش، پیش‌بینی‌هایی از وضعیت جهانی غلات برای دوره ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۸ ارائه می‌شود و در صورت لزوم با دوره پایه (۲۰۱۶ تا ۲۰۱۸) مورد مقایسه قرار می‌گیرد. علاوه بر این، پیش‌بینی وضعیت بخش غلات در ایران نیز به طور مختصر مورد بررسی قرار می‌گیرد. طبق انتظارات، پیش‌بینی می‌شود، طی دوره مورد بررسی (۲۰۱۹-۲۰۲۸) میزان تولید غلات جهان با افزایش همراه باشد که حدود نیمی از این افزایش ناشی از رشد تولید ذرت خواهد بود. در ایران نیز تولید غلات طی این مدت افزایش خواهد یافت؛ اما عمده این افزایش مربوط به گندم خواهد بود.

تهیه‌کننده: فروغ‌گیری امیرکایسر

اسفندماه ۱۳۹۸



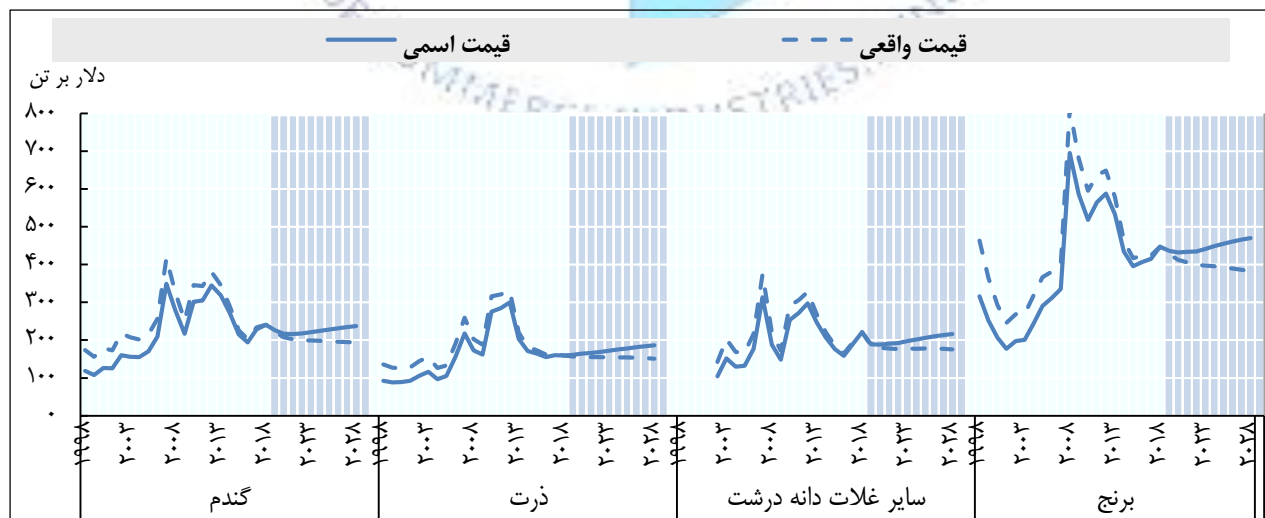
شرایط بازار

طی سال‌های اخیر، عرضه جهانی غلات از مصرف کل آن بیشتر شده که منجر به موجودی بالا و قیمت بسیار پایین‌تر آن در بازارهای بین‌المللی، نسبت به دهه پیش شده است. اگرچه، انتظار می‌رود به دلیل برداشت کمتر گندم و سایر غلات دانه درشت، تولید جهانی غلات برای دومین سال پیاپی پس از ۲۰۱۸، کاهش یابد. پیش‌بینی می‌شود به علت شرایط جوی نامناسب در اتحادیه اروپا، روسیه و استرالیا، تولید گندم و جو به طور قابل توجهی کاهش یابد. در مقابل، برآورد می‌شود، در سال ۲۰۱۸ با توجه به مطلوب بودن شرایط رشد در اوکراین، برزیل و آرژانتین، برداشت ذرت بیشتر شده باشد. طبق برآوردها، تولید برنج در سال ۲۰۱۸ نیز بالاتر بوده است که ناشی از افزایش پیوسته تولید در آسیا و بهبود تولید در ایالات متحده آمریکا است. به دلیل کاهش سطح تولید و رشد پایدار تقاضا، انتظار می‌رود ذخیره جهانی غلات در کوتاه مدت برای نخستین بار طی ۶ سال گذشته، کاهش یابد که منجر به رشد جزئی قیمت‌ها نیز خواهد شد. به طور کلی، برآورد می‌شود تجارت غلات افزایش یابد؛ به طوری که احتمالاً رشد محموله‌های تجاری ذرت، کاهش محموله‌های گندم، برنج و سایر غلات دانه درشت از برخی کشورهای مهم صادرکننده را جبران کند.

نکات مهم پیش‌بینی

با توجه به بالاتر بودن رشد تولید از میزان افزایش مصرف برای چندین سال پیاپی، موجودی انبارها زیاده‌تر شده که براساس آن انتظار می‌رود در کوتاه مدت قیمت غلات پایین بماند (نمودار ۱). طی دوره چشم‌انداز (۲۰۱۹ تا ۲۰۲۸)، پیش‌بینی می‌شود قیمت واقعی غلات کاهش یابد (قیمت اسمی افزایش خواهد یافت) که ناشی از موجودی بالا و کندتر بودن رشد تقاضا نسبت به دهه پیش بوده است. کاهش انتظاری قیمت‌ها ممکن است درآمد تولیدکننده‌ها را متاثر سازد که این خود تصمیم‌گیری در مورد کاشت محصولات و واکنش‌های سمت عرضه را تحت تاثیر قرار می‌دهد.

نمودار ۱- قیمت جهانی غلات



منبع: OECD و FAO

پیش‌بینی می‌شود طی بازه زمانی ۲۰۱۹ الی ۲۰۲۸، میزان تولید جهانی غلات نسبت به دوره پایه (۲۰۱۶ تا ۲۰۱۸)، ۳۶۷ میلیون تن افزایش یابد و به ۳ هزار و ۵۳ میلیون تن در سال ۲۰۲۸ برسد که عمدتاً ناشی از افزایش راندمان خواهد بود. طبق انتظارات، تولید ذرت، بیشترین افزایش (۱۸۱ میلیون تن) را تجربه خواهد کرد؛ پس از آن گندم (۸۶ میلیون تن)، برنج (۶۶ میلیون تن) و سایر غلات دانه درشت (۳۵ میلیون تن) قرار خواهند داشت. بهبود تنوع بذرها همچنان به افزایش راندمان محصولات منجر خواهد شد و رشد تعداد مزارع تجاری، بخصوص در آفریقا و منطقه دریای سیاه، دسترسی به فناوری‌های جدید، از جمله ماشین‌آلات و خدمات توسعه را تسهیل کرده است. مزارع جدید نیز می‌تواند بهره‌وری را، به‌خصوص از طریق استفاده کارآمدتر مواد اولیه مانند کودها و مواد شیمیایی مزارع، بهبود دهد. بر این اساس، پیش‌بینی می‌شود متوسط جهانی راندمان غلات طی دوره چشم‌انداز (۲۰۱۹ تا ۲۰۲۸) رشد سالانه ۱٫۱ درصدی داشته باشد که کمتر از رشد سالانه ۱٫۹ درصدی در دهه پیش است. انتظار می‌رود در دهه آینده، سطح زیرکشت، افزایش جزئی داشته باشد، که عمدتاً به علت بهره‌برداری از زمین‌های کشاورزی جدید (آفریقا، فدراسیون روسیه و آمریکای لاتین)، سیستم چند محصولی (آمریکای لاتین) و تبدیل مراتع به زمین‌های زراعی (هند) است. این تغییرات تاحدودی نتیجه اعمال سیاست‌های ملی خودکفایی مواد غذایی است.

مصرف جهانی غلات بین دوره پایه (۲۰۱۶ تا ۲۰۱۸) و ۲۰۲۸، حدود ۳۸۲ میلیون تن افزایش خواهد یافت و به ۳ هزار و ۳۶ میلیون تن در سال ۲۰۲۸ خواهد رسید. طی میان‌مدت، با توجه به کندتر شدن تقاضای خوراک دام از سمت چین، انتظار می‌رود رشد کل تقاضای غلات، نسبت به دهه پیش آرام‌تر باشد.

به احتمال بالا افزایش استفاده از غلات در صنعت -که مهم‌ترین آنها نشاسته و سوخت‌های زیستی است- ناچیز خواهد بود. در بخش مواد غذایی، سرانه مصرف غلات به سطح اشباع در جهان رسیده است؛ با این حال، انتظار می‌رود تقاضای غلات در بخش مواد غذایی بالا باشد که ناشی از رشد سریع جمعیتی در آفریقا و آسیا، که غلات به عنوان مولفه اصلی رژیم غذایی این مناطق به شمار می‌رود، است. پیش‌بینی می‌شود مصرف گندم ۹۳ میلیون تن نسبت به دوره پایه افزایش یابد و عمدتاً توسط انسان‌ها مورد مصرف قرار گیرد. همچنین انتظار می‌رود استفاده از ذرت ۱۸۹ میلیون تن افزایش یابد که بیشتر متأثر از توسعه بخش دام‌پروری در چین، آمریکا و آسیای جنوب شرقی است. ذرت مورد مصرف انسان‌ها، به‌خصوص در جنوب صحرای آفریقا، که ذرت سفید یکی از اصلی‌ترین مواد غذایی آنها محسوب می‌شود و جمعیتشان به سرعت در حال رشد است، ۲۷ میلیون تن افزایش خواهد یافت. استفاده از سایر غلات دانه درشت نیز ۳۲ میلیون تن افزایش خواهد یافت که انتظار می‌رود عمده این افزایش مربوط به آفریقا باشد. پیش‌بینی می‌شود مصرف جهانی برنج تا سال ۲۰۲۸ حدود ۶۷ میلیون تن افزایش یابد که آسیا و آفریقا بیشترین میزان این افزایش را به خود اختصاص خواهند داد و مصرف مستقیم انسان از آنها همچنان اصلی‌ترین مورد مصرف این محصول است.

طبق پیش‌بینی‌ها، تجارت جهانی غلات تا ۷۶ میلیون تن افزایش خواهد یافت و به ۵۰۳ میلیون تن در سال ۲۰۲۸ خواهد رسید. فدراسیون روسیه طی چند سال اخیر به عنوان بازیگر اصلی بازار گندم جهان نقش داشته و از اتحادیه اروپا، به عنوان صادرکننده نخست گندم جهان در سال ۲۰۱۶، پیشی گرفته است. انتظار می‌رود که روسیه این جایگاه خود را طی بازه زمانی

معاونت بررسی های اقتصادی

مورد بررسی حفظ کند و در سال ۲۰۲۸ سهم ۳،۲۰ درصدی از کل صادرات گندم جهان را به خود اختصاص دهد. برای ذرت نیز ایالات متحده آمریکا بزرگترین صادرکننده جهان خواهد بود؛ اگرچه طی این مدت با تقویت جایگاه برزیل، آرژانتین، اوکراین و روسیه در بازار جهانی ذرت، سهم آمریکا از بازار کاهش خواهد یافت. انتظار می رود اتحادیه اروپا، استرالیا و آمریکا صادرکنندگان اصلی غلات دانه درشت (عمدتاً جو و سورگوم (ذرت خوشه‌ای)) باشند؛ هر چند که رشد صادرات این محصول با حمایت تجاری و افزایش رقابت ذرت در بازار خوراک دام، محدود خواهد شد. هند، تایلند، ویتنام و پاکستان همچنان بزرگترین عرضه کنندگان برنج جهان هستند و کامبوج و میانمار نیز نقش مهمی در این بازار دارند.

با توجه به تلاش‌های چین برای کاهش ذخایر ذرت خود، پیش‌بینی می‌شود ذخیره جهانی غلات طی افق چشم‌انداز کاهش یابد. این امر منجر به کاهش نسبت ذخایر به مصرف^۱ از ۳۳ درصد در دوره پایه به ۲۷ درصد در سال ۲۰۲۸ می‌شود. اگرچه که این کاهش ممکن است به چشم‌انداز قیمت‌های بالاتر اشاره داشته باشد، اما همچنان ذخایر جهانی غلات به طور کلی طی دوره مورد بررسی بالا خواهد بود و حتی برای گندم و سایر غلات دانه درشت روند رو به رشدی خواهد داشت.

قیمت‌ها

طبق برآوردها، قیمت جهانی گندم^۲، در سال ۲۰۱۸ پس از روند نزولی که از سال ۲۰۱۳ شروع شده بود، برای دومین سال پیاپی افزایش یافته و به ۲۴۱ دلار بر تن رسیده است. پیش‌بینی می‌شود با فرض پایین بودن قیمت واقعی نفت، انتظارات پایین نسبت به برداشت محصول و رشد آرام صادرات، قیمت واقعی گندم جهان طی افق چشم‌انداز کاهش یابد و به ۲۳۸ دلار در سال ۲۰۲۸ برسد.

طبق برآوردها، قیمت جهانی ذرت در سال ۲۰۱۸ به متوسط ۱۶۰ دلار بر تن رسیده و نسبت به سال ۲۰۱۷ بدون تغییر مانده است. اگرچه که ذخایر جهانی ذرت در حال کاهش است، اما تلاش‌ها برای کاهش ذخایر در چین، فرض بر قیمت‌های پایین انرژی و مواد اولیه و پیش‌بینی رشد آرام‌تر تقاضای صادرات در مقایسه با دهه پیش، رشد واقعی قیمت جهانی ذرت را محدود می‌کند. براین اساس، با اینکه انتظار می‌رود قیمت اسمی ذرت تا سال ۲۰۲۸ به ۱۸۶ دلار در هر تن افزایش یابد، اما این رشد از تورم عقب خواهد ماند و در نتیجه قیمت واقعی آن کاهش خواهد یافت.

پیش‌بینی می‌شود متوسط قیمت جهانی سایر غلات دانه درشت در بازار به ۲۲۱ دلار بر تن در سال ۲۰۱۸ افزایش یابد. طی میان مدت، انتظار می‌رود قیمت جهانی بازار برای سایر غلات دانه درشت به قیمت ثابت کاهش یابد و به ۲۱۶ دلار بر تن در سال ۲۰۲۸ برسد.

قیمت جهانی برنج در سال ۲۰۱۸ به ۴۴۷ دلار بر تن افزایش یافت که از سال ۲۰۱۴ بالاترین سطح بوده است. انتظار می‌رود طی افق چشم‌انداز، تقاضای واردات برنج در جنوب صحرای آفریقا (جایی که جمعیت به سرعت در حال افزایش است) نسبتاً

^۱ stocks to- use ratio

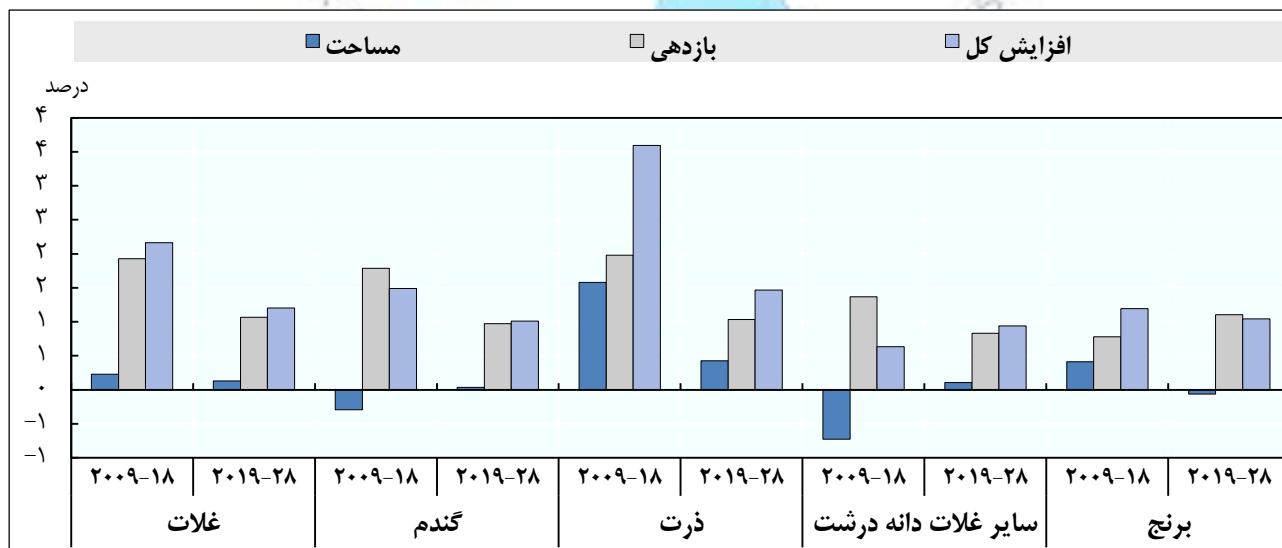
^۲ اندازه‌گیری شده توسط معیار شماره ۲ گندم Hard Red Winter fob Gulf ایالات متحده آمریکا

بالا باشد. با این وجود، انتظار می‌رود دستاوردهای تولیدی سیاست محور در کشورهای واردکننده مهم آسیا، رشد واردات جهانی برنج در دوره آینده را به میزان نصف مقدار دهه پیش، محدود کند. در نتیجه با کاهش تقاضا، رشد قیمت اسمی از تورم عقب خواهد ماند و قیمت برنج به ۴۷۰ دلار در سال ۲۰۲۸ خواهد رسید.

تولید

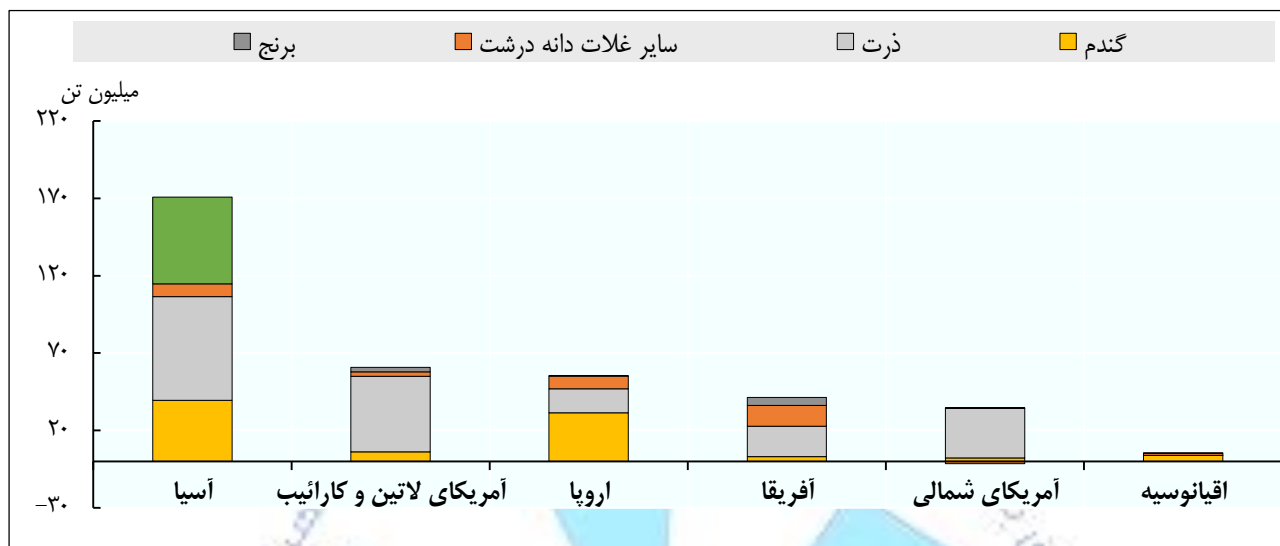
انتظار می‌رود تولید جهانی غلات بین دوره پایه و سال ۲۰۲۸، رشد سالانه ۱,۲ درصد داشته باشد و در سال ۲۰۲۸ به ۳ هزار و ۵۳ میلیون تن برسد (نمودار ۲). پیش‌بینی می‌شود طی افق چشم‌انداز، با توجه به پیشرفت‌های زیست فناوری، تغییرات ساختاری به سمت مزارع بزرگتر و شیوه‌های بهبود محصول، میانگین جهانی برداشت غلات سالانه ۱,۱ درصد رشد داشته باشد (که نسبت به رشد سالانه ۱,۹ درصد در دهه پیش کمتر است). پیش‌بینی می‌شود سطح زیرکشت با افزایش ناچیزی همراه باشد که ناشی از بهره‌برداری از زمین‌های کشاورزی جدید (در آفریقا، اروپای شرقی و آمریکای لاتین)، کشت چند محصولی (آمریکای لاتین) و تبدیل مراتع به مزارع کشاورزی (هند) است. در کشورهای توسعه یافته، رشد سطح زیرکشت غلات به دلیل تبدیل جنگل یا مراتع به اراضی زراعی، تداوم شهرنشینی و قیمت پایین غلات نسبت به سایر محصولات زراعی، محدود خواهد بود (نمودار ۳). پیش‌بینی می‌شود بیشترین میزان تولید جهانی غلات مربوط به آسیا، آمریکای لاتین، آفریقا و اروپای شرقی، مناطقی که سیاست‌های ملی خودکفایی نه تنها باعث گسترش سطح زیرکشت شده بلکه منجر به تحقیقات در مورد بذر برای افزایش برداشت محصول با نرخ سریع‌تر هم می‌شود، باشد. در گذشته، این سیاست‌ها – که شامل تخصیص یارانه مواد اولیه، حمایت از قیمت‌ها، پرداخت مستقیم، وام‌های کشاورزی، بیمه با نرخ‌های ترجیحی و دسترسی به انواع بذر بهبود یافته است – اثر قابل توجهی در افزایش تولید داشتند. اگرچه، موفقیت آنها تا حد زیادی به زمان‌بندی و اجرای سیاست هم بستگی داشته است.

نمودار ۲- نرخ رشد جهانی مساحت کشت شده و راندمان در بخش غلات



منبع: OECD و FAO

نمودار ۳- توزیع منطقه‌ای رشد تولید غلات ۱۸-۲۰۱۶ تا ۲۰۲۸



منبع: OECD و FAO

پیش‌بینی می‌شود تولید جهانی گندم با ۸۶ میلیون تن افزایش طی دهه آینده، به ۸۳۸ میلیون تن در سال ۲۰۲۸ برسد که نسبت به دهه گذشته سرعت رشد متوسطی دارد. انتظار می‌رود در میان کشورهای توسعه یافته، با توجه به برداشت بالای محصول، قیمت‌های رقابتی و بهبود کیفیت دانه‌ها در اتحادیه اروپا، افزایش تولید گندم در این منطقه، بالاترین سطح را داشته باشد. در حالی که پیش‌بینی می‌شود کشورهای توسعه یافته تولید خود را ۴۱ میلیون تن تا سال ۲۰۲۸ افزایش دهند، کشورهای در حال توسعه ۴۵ میلیون تن به تولید جهانی خواهند افزود که افزایش جزئی در سهم آنها از تولید جهانی را موجب خواهد شد. انتظار می‌رود هند، سومین تولیدکننده گندم جهان، تولید گندم خود را تا سال ۲۰۲۸، ۱۵٫۵ میلیون تن افزایش دهد. این افزایش عمدتاً توسط سیاست حمایت از حداقل قیمت که درآمد پایداری را برای کشاورزان تضمین می‌کند، تامین می‌شود. علاوه بر هند، پیش‌بینی می‌شود سایر کشورها نیز افزایش تولید قابل توجهی داشته باشند: اتحادیه اروپا (۱۳ میلیون تن)، فدراسیون روسیه (۹ میلیون تن)، چین (۸ میلیون تن) و اوکراین (۶ میلیون تن). افزایش تولید در فدراسیون روسیه و اوکراین به دلیل بذرهای هیبریدی تولید داخل، هزینه پایین انرژی و مزارع تجاری بزرگ خواهد بود.

پیش‌بینی می‌شود تولید جهانی ذرت با افزایش ۱۸۳ میلیون تنی به یک هزار و ۳۱۱ میلیون تن طی دهه آتی خواهد رسید که بیشترین افزایش آن مربوط به چین (۴۷ میلیون تن)، آمریکا (۳۱ میلیون تن)، برزیل (۲۵ میلیون تن)، آرژانتین (۱۷ میلیون تن) و اوکراین (۶ میلیون تن) خواهد بود. از آنجایی که تغییرات سیاستی چین در سال ۲۰۱۶، حمایت قیمتی ذرت و برنامه جمع‌آوری یکجای موجودی انبار کشاورزان را حذف کرد، انتظار می‌رود تولید ذرت در چین رشد آرام‌تری (رشد سالانه ۲٫۱ درصدی) نسبت به دهه پیش (رشد سالانه ۴٫۵ درصدی) داشته باشد؛ سیاست‌های حذف شده با اعطای یارانه مزرعه و خرید مبتنی بر بازار، جایگزین شد. در نتیجه، طی کوتاه مدت، سطح زیرکشت ذرت در چین به سایر محصولات کشاورزی مانند سویا و گندم تغییر می‌کند، اما ممکن است پس از چند سال، به دلیل کاهش میزان ذخایر به سطوح پایدارتر، دوباره به ذرت

معاونت بررسی های اقتصادی

بازگشت کند. در ایالات متحده آمریکا، مساحت زیرکشت ذرت ثابت باقی خواهد ماند و تولید رشد خواهد کرد که عمدتاً به دلیل افزایش راندمان کشت است.

طبق پیش‌بینی‌ها، تولید جهانی سایر غلات دانه درشت، مانند سورگوم و جو، در سال ۲۰۲۸ با افزایش ۳۵ میلیون تنی نسبت به دوره پایه، به ۳۲۵ میلیون تن خواهد رسید. انتظار می‌رود اتیوپی ۱۶ درصد افزایش تولید جهانی را به خود اختصاص دهد و تولید سایر غلات دانه درشت آن با افزایش ۵ میلیون تنی به ۱۹ میلیون تن در سال ۲۰۲۸ برسد؛ بطوریکه دانه تف (Teff) و سورگوم سهم بزرگی از این افزایش را تشکیل می‌دهند. در اتحادیه اروپا نیز افزایش مشابهی رخ داده و پس از آن هند، ترکیه و چین هم هر کدام افزایش ۱,۹ میلیون تنی، داشته‌اند.

طبق انتظارات، طی دهه آینده، میزان تولید جهانی برنج با افزایش ۶۵ میلیون تنی در سال ۲۰۲۸ به ۵۷۸ میلیون تن خواهد رسید. در حالی که انتظار می‌رود تولید برنج در کشورهای توسعه یافته افزایش ناچیزی (۱ میلیون تن) داشته باشد، پیش‌بینی می‌شود در کشورهای در حال توسعه رشد تولید نسبتاً قابل توجه (۶۴ میلیون تن) باشد. آسیا بیشترین سهم از افزایش تولید جهانی را به خود نسبت خواهد داد (۵۶ میلیون تن طی دوره چشم‌انداز). انتظار می‌رود بیشترین رشد مربوط به دومین تولیدکننده بزرگ جهان، هند (با افزایش ۲۱ میلیون تن) باشد و در ادامه آن کشورهای کمتر توسعه یافته (۱۱ میلیون تن)، اندونزی (۷,۶ میلیون تن)، چین و ویتنام (هر کدام ۴ میلیون تن) و تایلند (۳ میلیون تن) قرار داشته باشند.

مصرف

براساس این گزارش، پیش‌بینی می‌شود مصرف جهانی غلات طی افق چشم‌انداز با نرخ رشد سالانه ۱,۲ درصد افزایش یابد. این رشد از نرخ سالانه ۲,۱ درصد دهه پیش کمتر بوده که عمدتاً ناشی از انتظار کندتر شدن رشد تقاضا در چین و کاهش سهم آن از رشد از ۳۲ درصد در دهه پیش به ۲۲ درصد طی مدت مورد بررسی است. در دوره پایه، مصرف غذا بیشترین سهم از استفاده غلات جهان (۴۲٪) را داشته است و پس از آن خوراک دام (۳۷٪) و مصارف صنعتی (۲۱٪) قرار دارد. طی افق چشم‌انداز، پیش‌بینی می‌شود رشد مطلق مصرف غلات برای خوراک دام (۱۵۶ میلیون تن) از رشد مصرف غلات برای غذا (۱۴۷ میلیون تن) بیشتر شود و سهم خوراک دام از کل مصرف تا سال ۲۰۲۸ به آرامی افزایش یابد. انتظار می‌رود بخش عمده افزایش تقاضای غلات برای غذا مربوط به آفریقا و هند باشد؛ از این نظر که غلات در این کشورها عنصر اصلی رژیم‌های غذایی ملی است و جمعیت در حال رشد سریعی دارند. به علاوه، با اینکه متوسط سرانه مصرف غلات در سطح جهان به یک سطح اشباع شده‌ای رسیده، اما در آفریقا روند افزایشی داشته است؛ بخصوص اینکه در اتیوپی سرانه مصرف غلات افزایش ۲۰ کیلوگرمی و در کشورهای کمتر توسعه یافته جنوب صحرای آفریقا افزایش ۱۰ کیلوگرمی را تجربه کرده است. انتظار می‌رود در بخش‌هایی از آسیا، بخصوص هند و اندونزی، بیش از ۵ کیلوگرم به سرانه مصرف سالانه غلات افزوده شود. در آمریکای لاتین نیز پیش‌بینی می‌شود افزایش سرانه مصرف طی دوره مورد بررسی حدود ۶ کیلوگرم باشد.

در بخش خوراک دام، همچنان انتظار می‌رود چین سهم قابل توجهی (۲۵٪) از افزایش تقاضا را داشته باشد؛ اگرچه پیش‌بینی می‌شود آمریکا، بزرگترین تولیدکننده و صادرکننده گوشت، مصرف خوراک دام خود را افزایش دهد و ۱۷ درصد از افزایش



تقاضا را به خود اختصاص دهد. آسیای جنوب شرقی، خاورمیانه، آفریقای شمالی و اروپای شرقی شاهد مصرف بیشتر خوراک دام خواهند بود که ناشی از توسعه بخش دامپروری و لبنیات است. نهایتاً با توجه به اینکه سیاست‌های موجود احتمالاً از توسعه بیشتر حمایت نکند، رشد استفاده صنعتی غلات، به ویژه در تولید نشاسته و سوخت‌های زیستی، آرام خواهد بود.

انتظار می‌رود مصرف گندم در دهه آینده نسبت به دوره پایه، ۹۴ میلیون تن افزایش یابد و عمدتاً مورد استفاده انسان‌ها قرار گیرد. پیش‌بینی می‌شود که چین با ۲۱ میلیون تن، هند با ۱۲ میلیون تن، قاره آفریقا با ۱۷ میلیون تن و خاورمیانه با ۹ میلیون تن رشد مصرف گندم، دوسوم افزایش مصرف گندم جهان را به خود اختصاص دهند که نشان از رژیم غذایی مبتنی بر گندم و جمعیت رو به رشد آنها دارد. مصرف غذا، که در سطح حدود دو سوم کل مصرف گندم ثابت خواهد ماند، ۵۵ درصد کل افزایش تقاضای این محصول را تشکیل خواهد داد. پیش‌بینی می‌شود با توجه به کندتر شدن تولید جهانی دام و رقابتی‌تر شدن ذرت به عنوان خوراک دام، مصرف گندم برای خوراک دام رشد آرام‌تری داشته باشد و نسبت به دوره پایه ۲۱ میلیون تن افزایش یابد. انتظار می‌رود تولید جهانی اتانول مبتنی بر گندم ۳ میلیون تن افزایش یابد که با تلاش‌های چین برای تقویت تولید اتانول حمایت می‌شود. در اتحادیه اروپا (مصرف کننده اصلی گندم در فرآوری اتانول طی دهه گذشته)، فرض بر این است که طی دهه آینده، سیاست‌های بیوسوختی از رشد بیشتر بیوسوخت‌های نسل اول پشتیبانی نکند. با وجود بیشتر بودن تولید جهانی گندم نسبت به مصرف آن طی دوره چشم‌انداز، انتظار می‌رود نسبت ذخایر به مصرف جهانی در سال ۲۰۲۰ به ۴۰ درصد برسد که یک واحد درصد نسبت به دوره پایه بالاتر است.

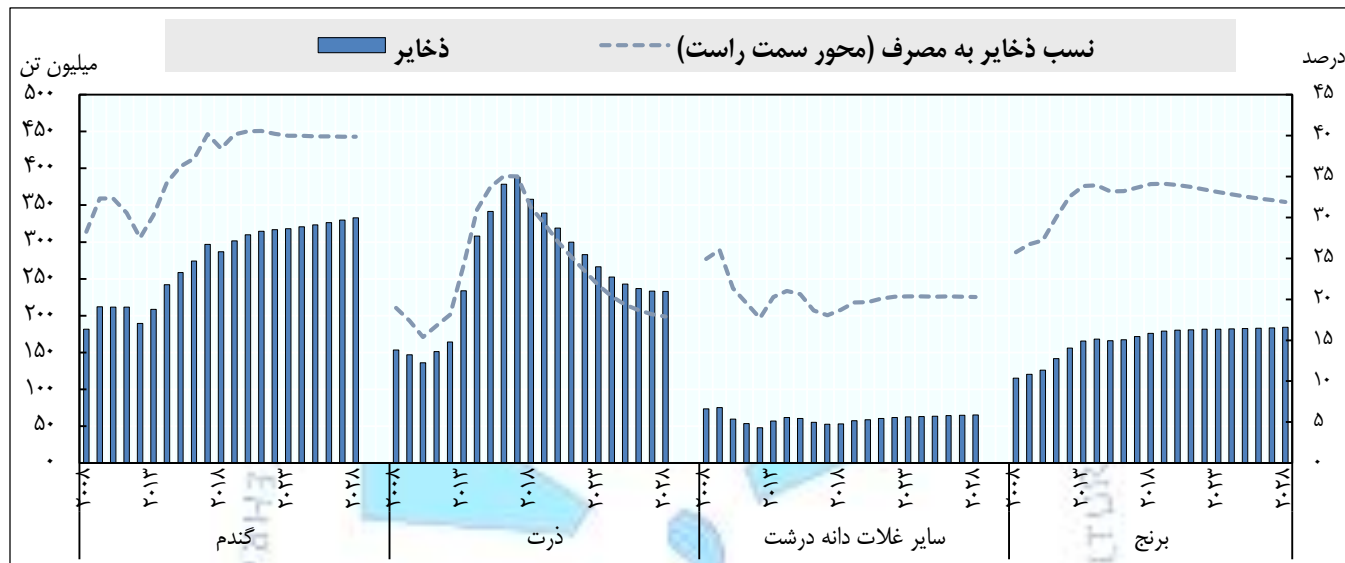
طبق پیش‌بینی‌ها مصرف جهانی ذرت طی دوره چشم‌انداز ۱۸۹ میلیون تن افزایش خواهد داشت که نسبت به رشد دهه پیش کمی کوچک‌تر شده است. از آنجایی که ذرت عمدتاً یک خوراک دام محسوب می‌شود (سهم ۵۹ درصد خوراک از مصرف ذرت در دوره پایه)، رشد آرام‌تر مصرف آن می‌تواند به توسعه تقاضای خوراک مربوط شود که در دوره چشم‌انداز با دستاوردهایی در راندمان استفاده از خوراک دام و رشد آرام‌تر تولید دام مشخص می‌شود. بعلاوه، انتظار می‌رود رشد استفاده از ذرت برای تولید بیوسوخت‌ها، که طی دهه گذشته بیش از دو برابر بوده، محدودتر شود؛ زیرا سیاست‌های فعلی، از توسعه بیشتر تولیدکنندگان اصلی این محصول، حمایت نمی‌کند. انتظار می‌رود استفاده از خوراک بیشترین سهم (۶۳٪) را از افزایش پیش‌بینی شده، داشته باشد که ناشی از توسعه بخش دامپروری در چین، آمریکا و جنوب شرق آسیا است. مصرف ذرت برای انسان‌ها نیز ۲۷ میلیون تن افزایش خواهد یافت که تحت تاثیر رشد جمعیتی و افزایش سرانه مصرف جهانی آن خواهد بود. انتظار می‌رود جنوب صحرای آفریقا، که ذرت سفید جزو مواد غذایی مهم این منطقه محسوب می‌شود و جمعیت آن نیز به سرعت در حال رشد است، بیشترین رشد مصرف ذرت برای غذا (۱۳ میلیون تن) را داشته باشد.

در سال ۲۰۱۶، چین سیاست مربوط به ذرت خود را تغییر داد و سیستم حمایت از قیمت بازار که در سال ۲۰۰۸ تعیین شده بود را حذف کرد. دلیل این تغییر سیاست، نیاز به کاهش موجودی بسیار بالا (و رو به زوال) ذرت، لزوم استفاده از شیوه‌های کشاورزی پایدار و رفع نگرانی‌های زیست‌محیطی است. به عنوان یک جایگزین، چین سیاست پرداخت یارانه مستقیم به کشاورزان ذرت را اتخاذ و خرید مبتنی بر بازار را جایگزین برنامه جمع‌آوری انبار خود کرده است. به نظر می‌رسد این تغییر

معاونت بررسی های اقتصادی

سیاستی منجر به آزادسازی موجودی انباشته شده در این دوره چشم انداز شود و موجودی ها به وضعیت پایداری برسد به نحوی که نسبت «ذخایر به مصرف» در سال ۲۰۲۸ معادل ۱۷ درصد شود. با این اوصاف، انتظار می رود نسبت ذخایر به مصرف ذرت جهان از ۳۴ درصد در دوره پایه به ۱۸ درصد در سال ۲۰۲۸ برسد (نمودار ۴).

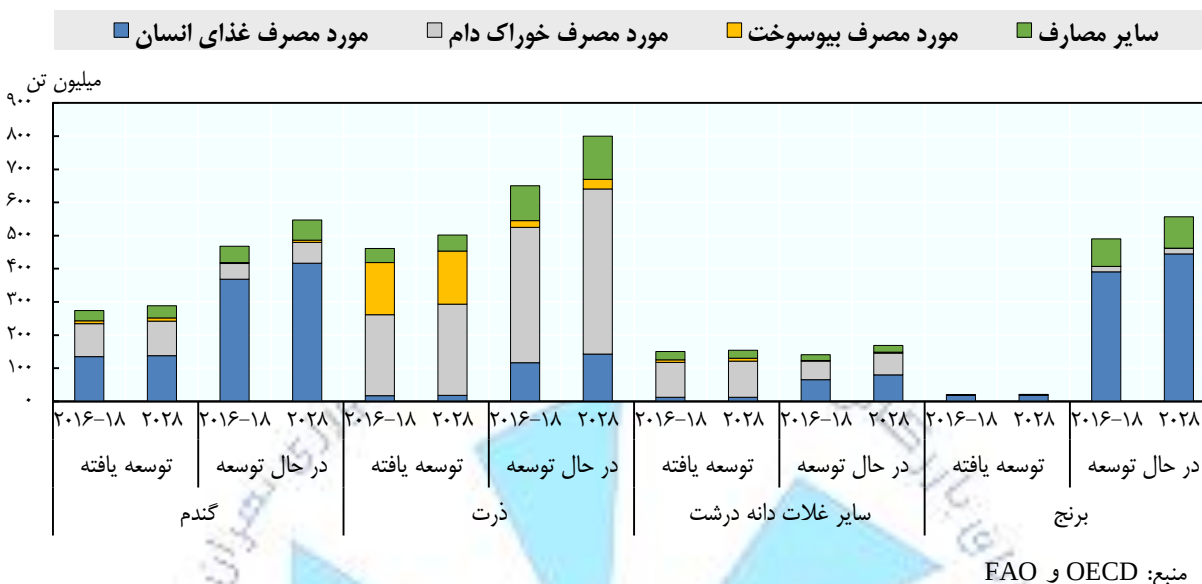
نمودار ۴- موجودی و نسبت ذخایر به مصرف غلات جهان



منبع: OECD و FAO

پیش بینی می شود تصویر جهانی سایر غلات دانه درشت طی افق چشم انداز، ۳۲ میلیون تن یا سالانه با نرخ یک درصد، افزایش یابد که از نرخ رشد سالانه ۰٫۵ درصد دهه پیش سریع تر است. افزایش های مشابهی نیز برای استفاده این غلات در غذای انسان ها و خوراک حیوانات (هر کدام ۱۴ میلیون تن) پیش بینی می شود. انتظار می رود به دلیل رشد آرام تر تقاضای خوراک دام، مصرف این غلات در کشورهای توسعه یافته پایدار بماند؛ با این حال کشورهای در حال توسعه، به خصوص کشورهای آفریقایی، سهم بزرگی از افزایش مصرف را به خود اختصاص خواهند داد (نمودار ۵). منبع اصلی رشد در کشورهای آفریقایی، افزایش تقاضای غذا ناشی از رشد سرانه مصرف و رشد سریع جمعیتی است. در بخش خوراک دام نیز انتظار می رود کشورهای خاورمیانه (به خصوص ایران و ترکیه) و آمریکای لاتین سهم های قابل توجهی از افزایش مصرف را به خود اختصاص دهند که ناشی از توسعه بخش های دام پروری و مرغداری است.

نمودار ۵- مصرف غلات در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه

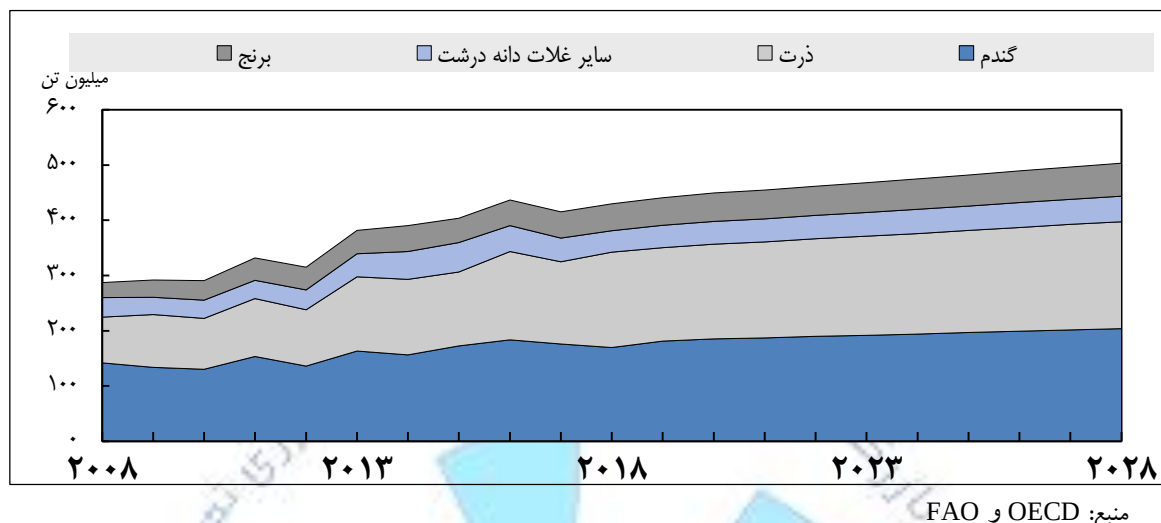


تجارت

طبق پیش‌بینی‌ها، طی دهه آینده، حجم تجارت جهانی غلات حدود ۷۶ میلیون تن افزایش خواهد یافت و در سال ۲۰۲۸ به ۵۰۳ میلیون تن خواهد رسید (نمودار ۶). مطابق با پیش‌بینی‌ها، به‌رغم رشد آرام تقاضا، حجم تجارت غلات، ۱٫۵ درصد رشد خواهد کرد که نسبت به رشد سالانه ۵ درصد دهه گذشته، آرام‌تر است و سهم تجارت از مصرف جهانی طی دوره چشم‌انداز حدود ۱۶ درصد باقی خواهد ماند. عموماً، آمریکا، منطقه دریای سیاه و استرالیا، نیاز غلات داخل و خارج منطقه جغرافیایی خود (مناطق که رشد تقاضای غذا و خوراک دام نمی‌تواند توسط داخل فراهم شود) را تامین خواهند کرد.

پیش‌بینی می‌شود که صادرات گندم تا سال ۲۰۲۸ به ۲۷ تن افزایش یابد و به ۲۰۳ میلیون تن در این سال برسد. فدراسیون روسیه از اتحادیه اروپا (به عنوان بزرگترین صادرکننده غلات در سال ۲۰۱۶) پیشی گرفته که این امر به دلیل قیمت‌های رقابتی و نزدیکی جغرافیایی به کشورهای عمده واردکننده در خاورمیانه و شمال آفریقا است. اخیراً مصر، بزرگترین واردکننده گندم جهان، میزان پروتئین گندم وارداتی را کاهش داده که نشان از اولویت آن برای گندم منطقه دریای سیاه دارد. طی دهه اخیر، عرضه کشورهای تولیدکننده گندم در منطقه دریای سیاه- اتحادیه روسیه، قزاقستان و اوکراین- به علت نوسانات راندمان، در حال تغییر بوده است. با این وجود، به دلیل پذیرش گونه‌های اصلاح شده بذری، رشد تولید از رشد مصرف، پیشی گرفته است. در نتیجه، انتظار می‌رود افزایش بیشتر تولید از این کشورها صورت گیرد و سهم آنها از صادرات گندم جهان افزایش یابد (نمودار ۷). پیش‌بینی می‌شود روسیه صادرکننده اصلی گندم باقی بماند و سهم ۲۰ درصدی از صادرات گندم جهان در سال ۲۰۲۸ را به خود اختصاص دهد؛ پس از آن اتحادیه اروپا (۱۵٪)، آمریکا (۱۳٪)، کانادا (۱۲٪) و اوکراین (۱۱٪) قرار دارند.

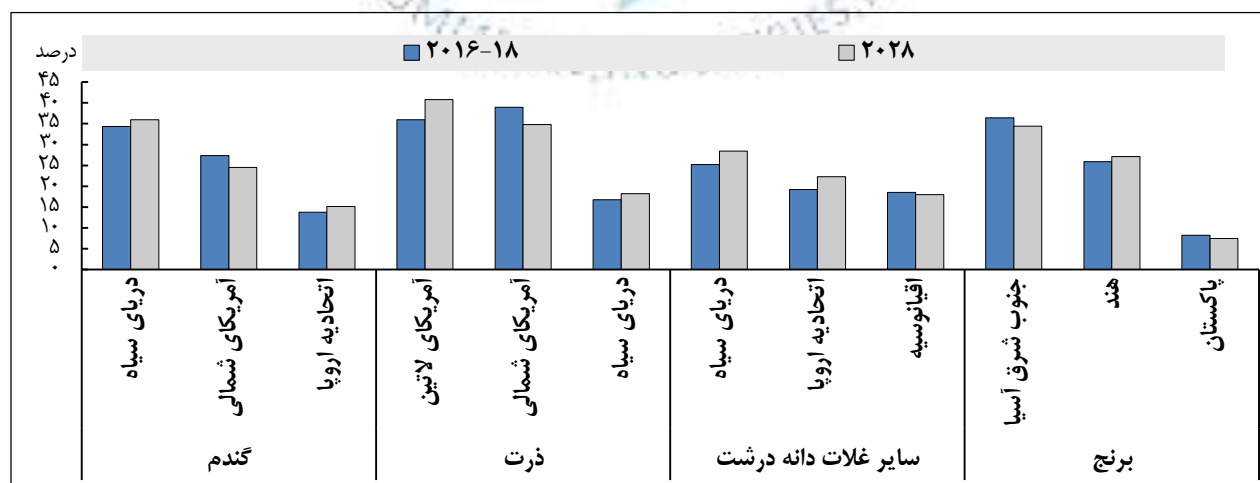
نمودار ۶- حجم تجارت جهانی گندم به تفکیک محصول



پیش‌بینی می‌شود صادرات ذرت با رشد ۳۳ میلیون تنی تا سال ۲۰۲۸ به ۱۹۳ میلیون تن برسد. سهم پنج صادرکننده نخست جهان - آمریکا، برزیل، اوکراین، آرژانتین و فدراسیون روسیه - از کل صادرات طی دوره پایه، حدود ۸۹ درصد است و تا سال ۲۰۲۸، به دلیل انتظارات نسبت به عرضه صادراتی بالاتر در برزیل، آرژانتین و اوکراین، تا ۹۱ درصد نیز افزایش خواهد یافت.

پیش‌بینی می‌شود ایالات متحده آمریکا به عنوان بزرگترین صادر کننده ذرت جهان باقی بماند و صادرات آن با افزایش ۵ میلیون تنی طی این دوره، به ۶۶ میلیون تن در سال ۲۰۲۸ برسد؛ با این وجود سهم صادرات آمریکا با کاهش مواجه خواهد شد (از ۳۸ درصد به ۳۴ درصد). انتظار می‌رود آمریکای لاتین با توجه به دستاوردهای تولیدی که با سیاست‌های داخلی حمایت می‌شود و کاهش ارزش پول ملی، سهم بازار صادراتی خود را از ۳۶ درصد در دوره پایه به ۴۱ درصد در سال ۲۰۲۸ برساند (نمودار ۷).

نمودار ۷- سهم صادرات بزرگترین مناطق صادر کننده جهان



معاونت بررسی های اقتصادی

طی دوره پایه پنج مقصد برتر برای ذرت - مکزیک، اتحادیه اروپا، ژاپن، کره و مصر - ۴۳ درصد واردات جهان را به خود اختصاص داده‌اند. انتظار می‌رود کشور ویتنام، که از سال ۲۰۱۲ افزایش قابل توجهی را در واردات ذرت، تجربه کرد، در نتیجه توسعه بخش دامپروری و مرغداری خود، طی دهه آینده، جایگزین کره جنوبی خواهد شد و جایگاه چهارمین واردکننده بزرگ ذرت را به خود اختصاص دهد.

به دلیل اقدامات حمایتی از تجارت (به‌خصوص در چین) و افزایش رقابت ذرت در بازارهای خوراک دام، حجم تجارت بین‌المللی سایر غلات دانه درشت، مانند جو و سورگوم تنها ۳ میلیون تن افزایش را تجربه خواهد کرد که در مقایسه با رقم افزایش ۱۰ میلیون تنی در دهه گذشته، کمتر است. بین سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۴، واردات سایر غلات دانه درشت چین از ۲,۹ میلیون تن به ۲۰,۲ میلیون تن رشد داشته که ناشی از قیمت‌های داخلی بالای ذرت (تحت سیستم حمایت قیمتی) و محدودیت‌های مرزی بوده است. از آن زمان، حذف سیستم حمایت از قیمت ذرت و آزادسازی ذخایر موجودی انبار ذرت، به همراه اعمال تعرفه‌های مرزی، واردات سایر غلات دانه درشت را به چین کاهش داده است. در دوره پایه، پنج صادرکننده نخست - اتحادیه اروپا، استرالیا، اوکراین، کانادا و آمریکا - سهم صادرات ۷۲ درصدی از تجارت جهانی را تشکیل داده‌اند که انتظار می‌رود با توجه به اینکه صادرات سورگوم ایالات متحده آمریکا با تعرفه‌های وارداتی چین محدود شده، این سهم به ۷۱ درصد کاهش یابد. در نتیجه، احتمال می‌رود با توجه به اینکه صادرات روسیه با دسترسی ترجیحی به ایران و کشورهای آسیای مرکزی پایدارتر شده، فدراسیون روسیه جایگزین ایالات متحده آمریکا به عنوان پنجمین صادرکننده بزرگ سایر غلات دانه درشت شود. پنج واردکننده عمده - چین، عربستان سعودی، ایران و آمریکا، ۶۶ درصد تجارت جهانی سایر غلات دانه درشت را در سال ۲۰۲۸ به خود اختصاص می‌دهند و چین به تنهایی سهم ۲۹ درصدی خواهد داشت.

انتظار می‌رود تجارت جهانی برنج، طی افق چشم‌انداز، سالانه ۲,۳ درصد رشد کند؛ به‌طوری‌که با افزایش ۱۲ میلیون تنی به ۱۶۴ میلیون تن در سال ۲۰۲۸ برسد. انتظار می‌رود سهم صادرات پنج صادرکننده بزرگ جهان - هند، تایلند، ویتنام، پاکستان و ایالات متحده آمریکا - طی افق چشم‌انداز از ۷۷ درصد به ۷۵ درصد تنزل یابد. همچنین پیش‌بینی می‌شود هند بزرگترین صادرکننده برنج در جهان باقی بماند.

بیشترین رشد واردات برنج مربوط به کشورهای آفریقایی است که انتظار می‌رود رشد تقاضا، با توجه به افزایش درآمد سرانه و رشد سریع جمعیتی، از رشد تولید فراتر رود. پیش‌بینی می‌شود کل واردات در این منطقه از ۱۷ میلیون تن در دوره پایه به ۲۹ میلیون تن در سال ۲۰۲۸ برسد. این امر، سهم آفریقا از واردات برنج جهان را از ۳۵ درصد به ۴۹ درصد افزایش داده و این منطقه به مقصد اصلی جریان‌های جهانی برنج تبدیل خواهد شد.

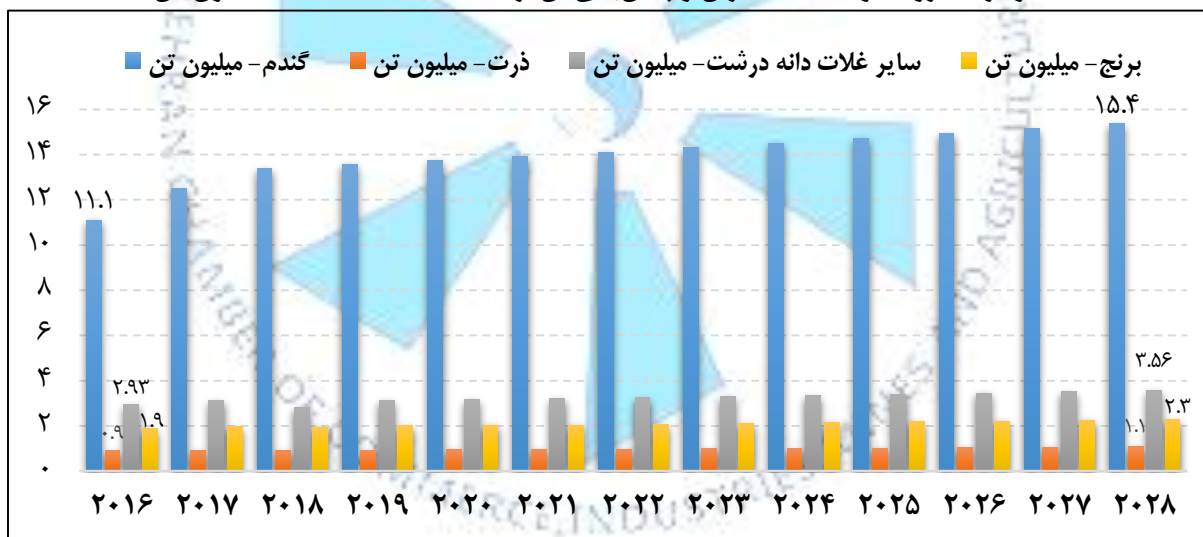
وضعیت بخش غلات در ایران

تولید

براساس پیش‌بینی‌های فائو، تولید غلات ایران طی سال ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۸ با رشد سالانه ۲,۴ درصد همراه خواهد بود. این رشد عمدتاً تحت تاثیر افزایش تولید گندم است که طبق پیش‌بینی‌ها به طور متوسط سهم حدود ۷۰ درصدی از کل تولید را خواهد داشت. براساس پیش‌بینی‌ها، تولید گندم طی این مدت با رشد سالانه ۲,۷ درصدی همراه خواهد بود و در سال ۲۰۲۸ به ۱۵,۴ میلیون تن خواهد رسید. تولید سایر غلات دانه درشت نیز سالانه با رشد ۱,۷ درصدی همراه بوده و طبق پیش‌بینی‌ها در سال ۲۰۲۸ به ۳,۶ میلیون تن خواهد رسید (نمودار ۸).

تولید برنج ایران نیز در سال ۲۰۱۶ حدود ۱,۹ میلیون تن بوده و انتظار می‌رود با متوسط رشد سالانه ۱,۶ درصدی در سال ۲۰۲۸ به ۲,۳ میلیون تن برسد. پیش‌بینی می‌شود میزان تولید ذرت ایران نیز با متوسط رشد سالانه ۱,۶ درصدی از ۸۹۷ هزار تن در سال ۲۰۱۶ به ۱,۰۸ میلیون تن در سال ۲۰۲۸ برسد (نمودار ۸).

نمودار ۸- روند تولید غلات ایران و پیش‌بینی آن از سال ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۸- میلیون تن



منبع: FAO و OECD

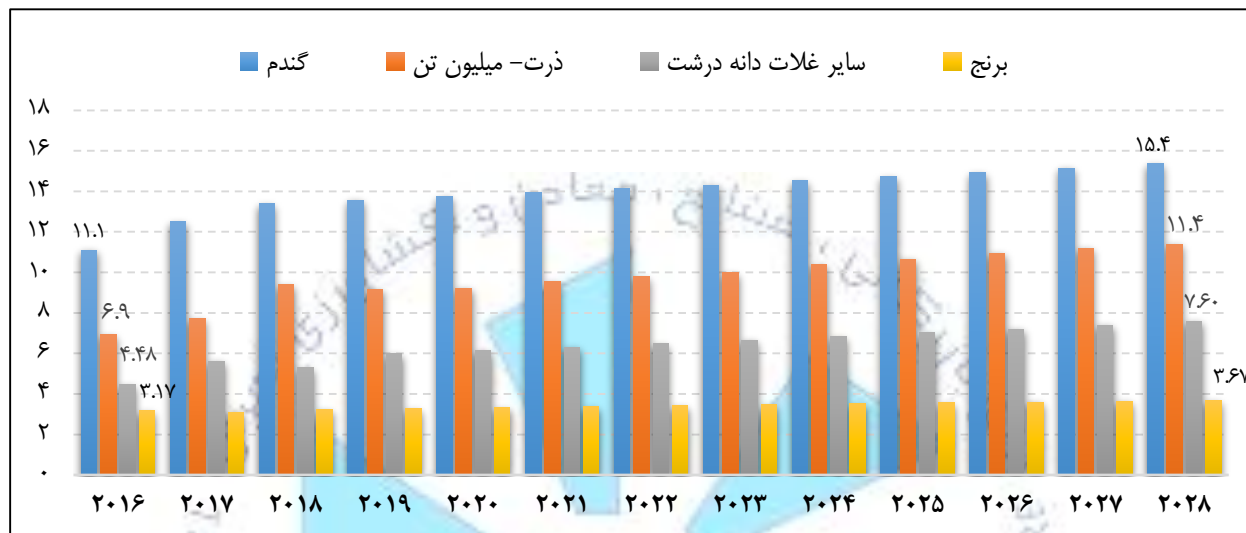
مصرف

نمودار ۹ روند مصرف غلات ایران به تفکیک محصولات را نشان می‌دهد. انتظار می‌رود طی سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۸، مصرف غلات کشور سالانه با رشد ۳,۴ درصدی باشد. طی این مدت، با اینکه انتظار می‌رود مصرف گندم ایران تغییر معناداری را تجربه نکند، اما پیش‌بینی می‌شود مصرف ذرت و سایر غلات دانه درشت در کشور طی این مدت به ترتیب با رشد سالانه ۴,۲ درصدی و ۴,۵ درصدی همراه شود. طبق انتظارات، مصرف برنج نیز طی این مدت رشد سالانه ۱,۲ درصدی را تجربه خواهد کرد.

معاونت بررسی های اقتصادی

پیش‌بینی می‌شود در سال ۲۰۲۸، بیش از ۴۶ درصد مصرف غلات در ایران به ذرت، ۳۱ درصد به سایر غلات دانه درشت، ۱۵ درصد به برنج، و بیش از ۸ درصد به گندم اختصاص داشته باشد.

نمودار ۹- روند تولید غلات ایران و پیش‌بینی آن از سال ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۸- میلیون تن



منبع: OECD و FAO

تجارت

طبق پیش‌بینی‌ها، انتظار می‌رود در سال ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۸ واردات غلات ایران سالانه ۳,۵ درصد رشد کند. با این وجود، پیش‌بینی می‌شود در مدت مورد بررسی واردات برنج و گندم با متوسط رشد سالانه منفی ۰,۵ درصد و ۶,۵ درصد همراه باشد؛ اما ذرت و سایر غلات دانه درشت رشد سالانه ۳,۹ درصد و ۹,۶ درصدی را تجربه کند.

طبق برآوردها در سال ۲۰۱۸، ایران حدود ۸,۵ میلیون تن ذرت وارد کرده که انتظار می‌رود میزان واردات این کالا در سال ۲۰۲۸ به رقم ۱۰,۳ میلیون تن برسد. واردات گندم و برنج نیز در سال ۲۰۱۸ به ترتیب معادل ۲۰۰ هزار تن و ۱,۲۵ میلیون تن برآورد شده که انتظار می‌رود در سال ۲۰۲۸ به ۶۵۶ هزار تن و حدود ۱,۴ میلیون تن برسد.

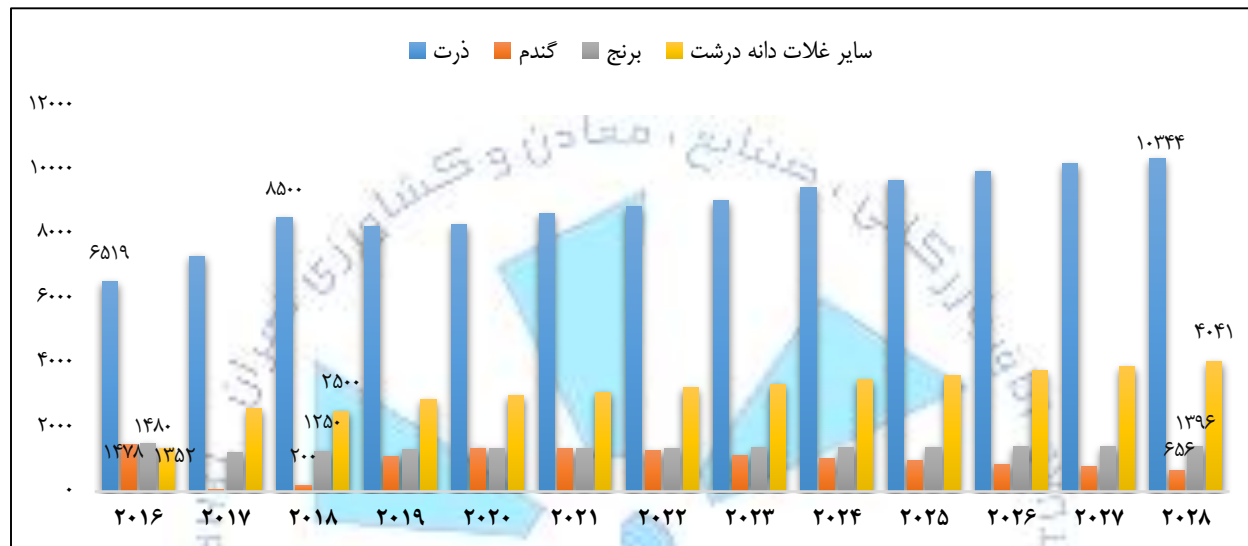
طبق پیش‌بینی‌ها در سال ۲۰۲۸، حدود ۶۳ درصد از واردات غلات کشور مربوط به ذرت، ۲۵ درصد مربوط به سایر غلات دانه درشت، ۸,۵ درصد مربوط به برنج و ۴ درصد مربوط به گندم خواهد بود.

انتظار می‌رود صادرات غلات نیز طی این مدت با رشد سالانه ۱ درصدی همراه باشد. عمده صادرات غلات کشور مربوط به گندم است و سهم سایر محصولات تقریباً نزدیک به صفر خواهد بود. طبق پیش‌بینی‌ها انتظار می‌رود در سال ۲۰۲۸، ۹۶,۸ درصد از صادرات غلات ایران مربوط به گندم و ۳,۲ درصد آن مربوط به برنج باشد. صادرات سایر محصولات به حدی ناچیز است که سهم آن از کل صادرات غلات کشور نزدیک به صفر می‌شود.

معاونت بررسی های اقتصادی

در سال ۲۰۱۸ صادرات گندم ایران معادل ۱۰۰ هزار تن برآورد شده و انتظار می‌رود تا سال ۲۰۲۸ به بیش از ۳۰ هزار تن برسد. در عین حال، صادرات برنج ایران نیز در سال ۲۰۱۸ به ترتیب معادل یک هزار تن بوده که طبق پیش‌بینی‌ها در سال ۲۰۲۸ به ۹۹۲ تن خواهد رسید. صادرات ذرت ایران نیز بسیار ناچیز بوده است.

نمودار ۱۰- روند واردات غلات ایران و پیش‌بینی آن از سال ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۸- هزار تن



منبع: FAO و OECD

نمودار ۱۱- روند صادرات گندم ایران و پیش‌بینی آن از سال ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۸- هزار تن



منبع: FAO و OECD

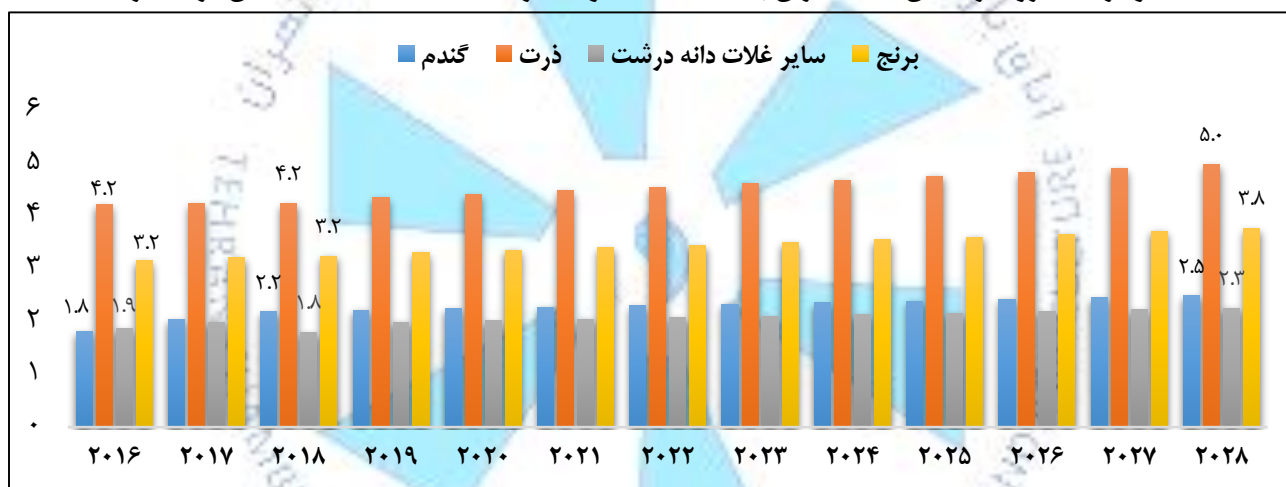
نمودار ۱۲ روند راندمان در هکتار غلات ایران از سال ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۸ را نشان می‌دهد. انتظار می‌رود از سال ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۸، هر ساله راندمان گندم رشد ۲,۷ درصد، ذرت ۱,۴ درصد، برنج ۱,۵ درصد و سایر غلات دانه درشت رشد ۱,۶ درصدی را تجربه

معاونت بررسی های اقتصادی

کند. راندمان ذرت ایران در سال ۲۰۱۸ معادل ۴,۲ تن در هکتار برآورد شده که انتظار می رود تا سال ۲۰۲۸ به ۵ تن در هکتار برسد. راندمان گندم و برنج ایران نیز در سال ۲۰۱۸ به ترتیب معادل ۲,۲ تن در هکتار و ۳,۲ تن در هکتار تخمین زده شده و طبق پیش بینی ها در سال ۲۰۲۸ به ۲,۵ تن در هکتار و ۳,۸ تن در هکتار خواهد رسید.

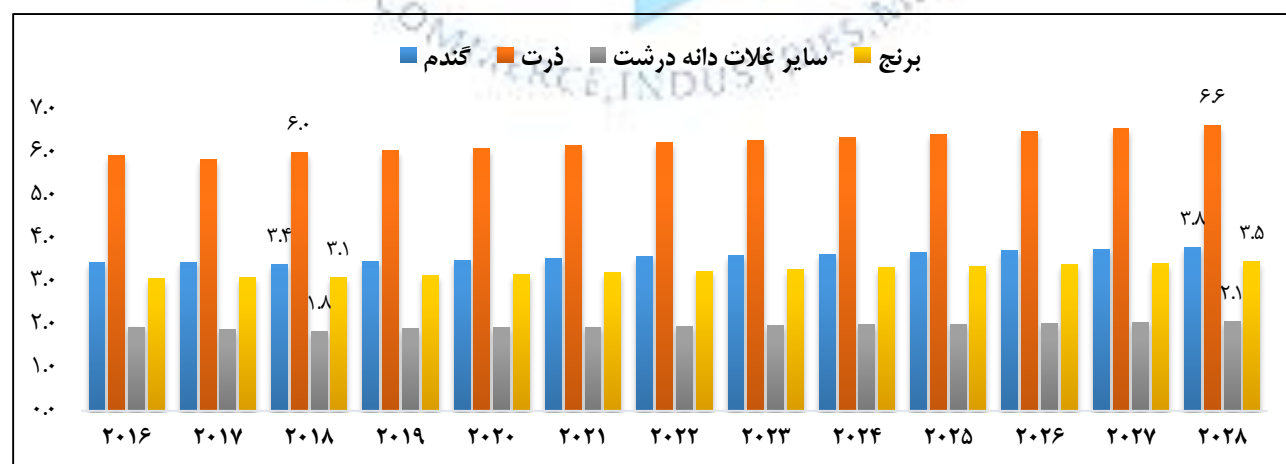
با مقایسه راندمان تولید در هر هکتار غلات ایران و جهان می توان گفت طبق برآوردها، در سال ۲۰۱۸ راندمان تولید گندم و ذرت ایران پایین تر از سطح جهانی بوده اما راندمان برنج آن کمی نسبت به سطح جهانی آن بیش تر بوده است. در این سال، راندمان سایر غلات دانه درشت ایران نیز هم سطح با راندمان جهانی این محصول قرار داشته است. براساس پیش بینی های صورت گرفته نیز انتظار می رود در سال ۲۰۲۸ با وجود رشد راندمان جهانی، راندمان در هکتار گندم و ذرت در ایران همچنان پایین تر از سطح جهانی آن باقی بماند و راندمان برنج و سایر غلات دانه درشت از راندمان جهانی آن پیشی بگیرد.

نمودار ۱۲- روند راندمان غلات ایران به تفکیک محصولات از سال ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۸ - تن در هکتار



منبع: FAO و OECD

نمودار ۱۳- روند راندمان غلات جهان به تفکیک محصولات از سال ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۸ - تن در هکتار



منبع: FAO و OECD

